

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

3370

ค

ฉ.5

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

8A7

KPT 3370

8 1A

2550

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ห้องสมุดศาลรัฐธรรมนูญ

ISBN 978-974-7725-38-4

ชื่อหนังสือ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

เจ้าของ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์
๓๒๖ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๓-๙๖๐๐-๙
โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๙๖๓๙ และ ๐-๒๖๒๓-๙๖๔๖
www.concourt.or.th
E-mail : feedback@concourt.or.th

พิมพ์ที่ บริษัท พี. เพลส จำกัด
๑๒๙ ซอยแยกซอยศิริพจน์ สวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวฉบับแรกที่กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยเฉพาะ ในขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวในอดีตนั้น ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่ในการวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ กรณีที่รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวฉบับปัจจุบันนี้ได้กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยเฉพาะภายใต้บริบททางการเมืองการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบัน

หนังสือ “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” เล่มนี้ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการจัดตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๔๘๙ และพัฒนาการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ จนมีการจัดตั้งเป็นศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยสังเขป เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งบัญญัติให้ “บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ... ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ...” และวรรคสี่ได้บัญญัติให้ “บรรดาอรรถคดี

ii ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

หรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ให้โอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” ทั้งนี้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นคู่มือพื้นฐานในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และเป็นการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนรู้ถึงช่องทางในการยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชน

ไพฑูริย์ วราหะไพฑูริย์

(นายไพฑูริย์ วราหะไพฑูริย์)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สารบัญ

หน้า

คำนำ	i
ตอนที่ ๑ องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมายของไทยในอดีต	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญขององค์กร ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมาย	๑
๑.๒ รูปแบบขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุม ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	๔
๑.๓ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญ	๖
๑.๓.๑ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๖
๑.๓.๒ องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ	๙
๑.๔ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญ	๑๐
๑.๔.๑ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๑๐
๑.๔.๒ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	๑๔
ตอนที่ ๒ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙	๒๒
๒.๑ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๒๒
๒.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙	๒๓

สารบัญ

หน้า

๒.๒.๑	อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ	๒๔
๒.๒.๒	อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่า กฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่	๓๖
๒.๒.๓	อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี ที่โอนมาจากคดีที่อยู่ในระหว่างดำเนินการ ของศาลรัฐธรรมนูญ	๓๘
๒.๓	วิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๓๙
๒.๓.๑	หลักประกันชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๓๙
๒.๓.๒	กระบวนการพิจารณาคดีของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๔๓
๒.๓.๓	แผนภูมิแสดงกระบวนการพิจารณาคดี ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๕๐
ตอนที่ ๓ วิสัยทัศน์และพันธกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ		
	และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	๕๑
๓.๑	วิสัยทัศน์และพันธกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๕๑
๓.๒	พันธกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	๕๑
๓.๓	สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	๕๒
๓.๔	เป้าประสงค์หลัก และยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ การดำเนินงานของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	๕๒
๓.๔.๑	เป้าประสงค์หลัก	๕๒

สารบัญ

หน้า

๓.๔.๒ ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การดำเนินงาน ๕๓

ภาคผนวก

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)
พุทธศักราช ๒๕๕๙ ..... ๕๙
- ข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะ
ในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำ
คำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๙ ..... ๗๓
- แบบพิมพ์ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ๘๓
- ระเบียบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบ
และความเรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการ
คณะตุลาการรัฐธรรมนูญและการเข้าฟังการไต่สวน
ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๙ ..... ๑๐๖
- พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๒ ..... ๑๐๙
- ตราประทับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ๑๑๕

ตอนที่ ๑

องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมายของไทยในอดีต

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการ ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของไทย ไม่ได้มีบทบัญญัติอย่างชัดเจนว่า ในกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้วจะให้ องค์กรใดทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพียงแต่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๒ ว่า “ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้” เท่านั้น

ความจำเป็นที่ต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดว่า กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นผลมาจากในระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ ๒ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และหลังจากสงครามโลก สิ้นสุดลง รัฐบาล ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ได้เสนอให้สภาผู้แทนราษฎร ตราพระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ เพื่อลงโทษแก่ ผู้กระทำการตามที่กฎหมายนี้ถือว่าเป็นอาชญากรสงคราม ไม่ว่าจะการกระทำ

นั้นจะได้กระทำก่อนหรือหลังกฎหมายนี้ใช้บังคับก็ตาม^๑ ต่อมาเมื่อมีการจับกุมบุคคลดำเนินการฟ้องคดี โดยศาลฎีกาได้ตัดสินตามคำพิพากษาที่ ๑/๒๔๘๙ ว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ เฉพาะที่ลงโทษการกระทำก่อนวันใช้กฎหมายนี้เป็นการใช้กฎหมายย้อนหลังจึงขัดกับรัฐธรรมนูญ และเป็นโมฆะ ศาลฎีกาได้ยืนยันถึงอำนาจของตนในการพิพากษาว่ากฎหมายของรัฐสภาขัดต่อรัฐธรรมนูญได้โดยให้เหตุผลว่า

(๑) ศาลเป็นผู้ใช้กฎหมาย ฉะนั้น การดูว่าอะไรเป็นกฎหมายหรือเป็นกฎหมายที่ใช้ได้หรือไม่ย่อมเป็นอำนาจของศาล

(๒) การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแบ่งอำนาจออกเป็น ๓ ประเภท คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ แต่ละอำนาจย่อมมีอำนาจอับยั้ง และควบคุมกัน ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงเมื่อสภาผู้แทนราษฎรออกกฎหมายมาไม่ถูกต้องหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ ศาลก็มีอำนาจแสดงความไม่ถูกต้องนั้นได้

(๓) จำเป็นต้องมีผู้มีอำนาจชี้ขาดว่ากฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ มิฉะนั้นข้อความที่ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดก็จะเป็นผลกฎหมายนั้นสภาผู้แทนราษฎรออกมาเองจะกลับไปให้สภาผู้แทนราษฎรชี้ขาดว่าเป็นกฎหมายหรือไม่ ได้อย่างไร จะว่าทางฝ่ายบริหารมีอำนาจชี้ขาดก็ไม่ได้เพราะการวินิจฉัยกฎหมายไม่ใช่เรื่องของฝ่ายบริหาร เช่นนี้ใครเล่าจะมีอำนาจนอกจากศาล ศาลเป็นหน่วยที่ตั้งขึ้นไว้สำหรับให้ความยุติธรรมเป็นการบำบัดทุกข์ร้อนแก่ประชาชน บุคคลทั้งหลายย่อมหวังในความ

---

^๑ พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๓ บัญญัติว่า “การกระทำใดๆ อันบุคคลได้กระทำไม่ว่าในฐานะเป็นตัวการหรือผู้สมรู้ต้องตามที่บัญญัติไว้ต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นอาชญากรรมของสงคราม และผู้กระทำให้เป็นอาชญากรรมสงคราม ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะได้กระทำก่อนหรือหลังวันใช้พระราชบัญญัตินี้

(๑) ทำการติดต่อวางแผนการศึกษาเพื่อทำสงครามจรูกราน....”

ยุติธรรมจากศาลเป็นที่ตั้ง และเมื่อมีตัวบทกฎหมายอันออกมาตัดเสรีภาพ และขัดต่อรัฐธรรมนูญเช่นนี้ จะไม่ให้ศาลมีอำนาจแสดงเพื่อความยุติธรรม แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างไร หรือแม้ศาลไม่ประสงค์จะเข้าไปวินิจฉัยถึง กิจการของฝ่ายนิติบัญญัติแต่ก็ไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ในกรณีเช่นนี้

จากผลแห่งคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นทำให้สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรสมัยนั้นไม่พอใจที่ศาลได้ล่วงล้ำเข้ามาในหน้าที่ของสภาใน การตีความแห่งรัฐธรรมนูญ มีการเสนอญัตติให้สภาตีความ มาตรา ๖๒ ของรัฐธรรมนูญ และสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน ๗ คน ประกอบด้วยอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อดีตรัฐมนตรีว่าการศาลฎีกา และผู้เชี่ยวชาญนิติศาสตร์ และคณะกรรมการธิการ ชุดนี้เห็นว่า อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นอำนาจเด็ดขาดของสภาผู้แทนราษฎร

เพื่อยุติข้อขัดแย้งระหว่างศาลและสภาผู้แทนราษฎร ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๙ จึงกำหนดให้มืองค์กรพิเศษทำหน้าที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ องค์กรพิเศษที่เกิดขึ้นใหม่นี้เรียกว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ”^๒ ซึ่ง รัฐธรรมนูญของไทยที่กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๘ ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๙ ฉบับพุทธศักราช ๒๔๙๒ ฉบับ พุทธศักราช ๒๔๙๕ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๑ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๗ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ และฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๔๙^๓

^๒ สมคิด เลิศไพฑูรย์, ตุลาการรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐-๑๒

^๓ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวทุกฉบับ จะกำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ยกเว้นรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นครั้งแรกที่กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

เป็นที่ทราบกันอย่างดีแล้วว่า รัฐธรรมนูญนั้นเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นกฎหมายสูงสุดก็คือหลักการที่เรียกว่า “หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” โดยมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญรองรับว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

อย่างไรก็ตาม หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ ไม่อาจจะเกิดผลเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติหากปราศจากซึ่งองค์กรที่จะมาทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมายที่ตราขึ้นหรือที่ใช้บังคับอยู่นั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญของไทย จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายขึ้นโดยเฉพาะ โดยมีพัฒนาการจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จนมาเป็นศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อมีการปฏิรูปการเมืองโดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรกและได้สิ้นสุดลงพร้อมกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขฉบับที่ ๓ เมื่อมีการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๔

๑.๒ รูปแบบขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

โดยทั่วไปแล้ว องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ที่มีอยู่ในประเทศต่างๆ มี ๓ รูปแบบ คือ

(๑) รูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ การแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการเป็นไปโดยกระบวนการทางการเมือง

หรือเป็นกรรมการโดยตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งอาจเรียกรูปแบบคณะกรรมการนี้ว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ”

มีประเทศฝรั่งเศสเป็นตัวอย่าง กล่าวคือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสมีจำนวนอย่างน้อย ๙ คน โดยมีที่มาจาก การแต่งตั้งของประธานาธิบดี ๓ คน โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง ๓ คน และประธานวุฒิสภาแต่งตั้ง ๓ คน นอกจากนี้แล้ว รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้กำหนดให้อดีตประธานาธิบดีทุกคนเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งตลอดชีวิตด้วย

นอกจากประเทศฝรั่งเศส รูปแบบนี้ยังใช้อยู่ในประเทศกัมพูชา และประเทศเวียดนาม เป็นต้น

(๒) รูปแบบศาลยุติธรรม เนื่องจากศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่ปวงอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อมีประเด็นข้อขัดแย้งเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียวกัน โดยในทางปฏิบัติแล้วศาลฎีกาหรือศาลสูงสุดจะเป็นผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งรูปแบบนี้หลายประเทศยังนิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น อินเดีย เป็นต้น

(๓) รูปแบบศาลพิเศษหรือศาลรัฐธรรมนูญ คือ การจัดตั้งองค์กรในรูปแบบของศาลพิเศษขึ้น โดยแยกอำนาจหน้าที่ออกจากศาลยุติธรรม เรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” เพื่อทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยศาลพิเศษนี้จะมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยเฉพาะคดีรัฐธรรมนูญเท่านั้น รูปแบบของศาลพิเศษนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศออสเตรเลีย ต่อมาได้เป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ เช่น เยอรมนี ออสเตรเลีย เมลเบิร์น โปรตุเกส สเปน อิตาลี เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย เป็นต้น

๑.๓ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญ

องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญของไทยในอดีต แยกตามรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ มีดังนี้

๑.๓.๑ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๑) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช ๒๔๘๙

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นเป็นประธานตุลาการคนหนึ่ง และตุลาการอีกสิบสี่คน และให้มีการแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ทุกครั้ง เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เพราะเหตุที่สภาผู้แทนหมดอายุ หรือถูกยุบ

รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๙ ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่รัฐสภาจะแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๒) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช ๒๔๙๒

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๙ คน ประกอบด้วย ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสี่คนซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย โดยประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๓) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช ๒๔๙๕

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๖ คน ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา อธิบดี ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสามคนซึ่งสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยประธานศาลฎีกาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมสภาครั้งแรก และสามารถแต่งตั้งผู้พ้นจากตำแหน่งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่อีกได้

(๔) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๑

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๙ คน ประกอบด้วย ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสี่คนซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย โดยประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก และสามารถแต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่อีกได้

(๕) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๗

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๙ คน โดยรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และคณะกรรมการตุลาการ เป็นผู้เลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนฝ่ายละสามคน โดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำรายชื่อผู้ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดกราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ให้กระทำไปแล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งหรือต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปและจะดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญติดต่อกันสองครั้งมิได้

๘ • ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเลือกตุลาการรัฐธรรมนูญคนหนึ่งเป็นประธาน และตุลาการรัฐธรรมนูญจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้

(๖) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช ๒๕๒๑

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๗ คน ประกอบด้วย ประธานรัฐสภา ประธานศาลฎีกา อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสี่คนซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยประธานรัฐสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งหรือต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป และรัฐสภาจะแต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่อีกก็ได้

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้

(๗) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช ๒๕๓๔

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๑๐ คน ประกอบด้วย ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด และผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์หรือสาขาวิชาศาสตร์อื่น หกคนซึ่งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งสภาละสามคน โดย

ประธานรัฐสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ และในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบให้ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งประกอบด้วยประธานรัฐสภา ประธานศาลฎีกา และอัยการสูงสุด

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้ และมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี แต่อาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้

๑.๓.๒ องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มีจำนวน ๑๕ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจาก (๑) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน ๕ คน (๒) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน ๒ คน (๓) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกจากคณะกรรมการสรรหาและและวุฒิสภา จำนวน ๕ คน และ (๔) ผู้ทรงคุณวุฒิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกจากคณะกรรมการสรรหาและและวุฒิสภา จำนวน ๓ คน โดยผู้ได้รับเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งเก้าปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว และต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

๑.๔ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และ ศาลรัฐธรรมนูญ

๑.๔.๑ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีตมีดังนี้

(๑) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

รัฐธรรมนูญฉบับถาวรทุกฉบับจะกำหนดให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้มีสิทธิเสนอเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย โดยศาลเป็นผู้เห็นเอง กล่าวคือ หากศาลจะใช้บทกฎหมายบังคับแก่คดีใดแล้วเห็นว่าบทกฎหมายนั้น มีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราว แล้วให้รายงานความเห็นเช่นนั้นตามทางการไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ยกเว้นรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ ที่บัญญัติเพิ่มเติมให้คู่ความโต้แย้งได้และต้องเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความขัดแย้งอันสมควร จึงจะเสนอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้

(๒) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงหรือไม่

รัฐธรรมนูญโดยส่วนใหญ่ (ยกเว้นรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ และฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๕) จะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งของแต่ละสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่า สมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลง และให้ส่งคำร้องไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

(๓) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๗ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ และฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ จำนวน ๓ ฉบับเท่านั้น ที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่ โดยรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งของแต่ละสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกเพื่อส่งคำร้องไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่

(๔) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการยับยั้งของวุฒิสภาหรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๗ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ และฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ จำนวน ๓ ฉบับ ที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการยับยั้งของวุฒิสภาหรือไม่ กล่าวคือ ในกรณีที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้พิจารณานั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานวุฒิสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

(๕) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับใด มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๗ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ และฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ จำนวน ๓ ฉบับ ที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ก่อนที่จะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย หากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา หรือนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้เสนอความเห็นต่อประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความคิดเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

(๖) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลด้วยกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๗ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ และฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ จำนวน ๓ ฉบับ ที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น หรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน

(๗) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าการตราพระราชกำหนดเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช

๒๕๓๔ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าการตราพระราชกำหนดเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่ โดยก่อนที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรจะได้อนุมัติพระราชกำหนดใด สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกเพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนดนั้นมิว่าตุลประสงค์เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่^๔

(๘) อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐสภา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐสภา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาเห็นว่า ข้อบังคับการประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก หรือข้อบังคับการประชุมของรัฐสภาในเรื่องใดขัดหรือแย้ง

^๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับก่อนพุทธศักราช ๒๕๓๔ จะกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการตราพระราชกำหนดของฝ่ายบริหาร ซึ่งมี ๒ เงื่อนไข คือ เงื่อนไขเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ กับเงื่อนไขเกี่ยวกับความจำเป็นรีบด่วน โดยรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ เป็นฉบับแรกที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการตราพระราชกำหนด แต่จะตรวจสอบได้เฉพาะเงื่อนไขเกี่ยวกับวัตถุประสงค์เท่านั้น

ต่อรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา

(๙) อำนาจหน้าที่ในการตีความรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการตีความรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๗ กำหนดว่า “ในกรณีที่คณะรัฐมนตรี รัฐสภา วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรมีมติว่ากรณีมีปัญหาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี ส่งเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย”

๑.๔.๒ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญในอดีตซึ่งมีอยู่ ๙ ประการนั้น ได้ถูกกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ เกือบทั้งหมด ยกเว้นอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลด้วยกัน ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล^๕ และรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ ไม่ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ในการตีความรัฐธรรมนูญในลักษณะทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญ

^๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๔๘ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกา เป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรรมการ หลักเกณฑ์การเสนอปัญหาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ มาตรา ๒๐๗ ดังกล่าวข้างต้น โดยรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๖ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยในกรณีที่มิมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ มีดังนี้

(๑) การควบคุมร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

การควบคุมร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีหลักการคล้ายกับการตรวจสอบโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จะมีข้อแตกต่างเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าชื่อ กล่าวคือ การเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ในขณะที่จำนวนผู้เข้าชื่อเสนอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องใช้จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา และมีข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ มีการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งต้องมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันเข้าชื่อไม่น้อยกว่ายี่สิบคน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับก่อนพุทธศักราช ๒๕๔๐ ไม่มีกฎหมายที่เรียกว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ^๖

(๒) การควบคุมกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้ว มิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

^๖ โปรดดูรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๒

กฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วอาจขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดย ๒ ช่องทาง คือ

ช่องทางแรก เป็นการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา โดยศาล (ศาลที่มีสิทธิเสนอ คือ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร) กล่าวคือ จะต้องเป็นคดีความในศาลแล้ว และในชั้นการพิจารณาของศาล ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นศาลใด หากคู่ความโต้แย้งว่ากฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับในคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือศาลเองเห็นว่ากฎหมายที่จะใช้บังคับในคดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นนั้นไปให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ ซึ่งการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญนี้มีข้อแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนพุทธศักราช ๒๕๕๐ คือ หากคู่ความโต้แย้งว่ากฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับในคดี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ศาลนั้นต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ช่องทางที่สอง เป็นการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา โดยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรณีนี้ได้มีการบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๘ กรณีดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นคดีความกันในศาลก่อนเหมือนกรณีช่องทางแรก แต่เป็นกรณีที่มีการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใด มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

(๓) การควบคุมเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดของฝ่ายบริหาร การควบคุมเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดโดย ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๙ จะมีหลักการที่เหมือนกับการควบคุมโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ มาตรา ๑๗๓

(๔) การวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงหรือไม่ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงหรือไม่ หรือกรรมการการเลือกตั้งต้องพ้นจากตำแหน่งหรือไม่

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการวินิจฉัย สมาชิกภาพหรือการพ้นจากตำแหน่งนี้จะมีหลักการที่คล้ายกันกับอำนาจ หน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จะมีข้อแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น จำนวนสมาชิกวุฒิสภาผู้เข้าชื่อ เป็นต้น

(๕) การตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยมาตรการ ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง พร้อมทั้งคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทุกครั้งที่ได้รับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง ดังนั้น หากมีการจงใจไม่ยื่นหรือยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน อันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ก็จะเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ชี้ขาดให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นเวลา ๕ ปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙๕

(๖) การวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตาม

รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๖ กำหนดว่า ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้น^๙ หรือประธานรัฐสภา เสนอเรื่องพร้อมความเห็น ต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

(๗) การปกป้องคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใด กระทำการเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ ผู้รู้เห็นการกระทำดังกล่าว ได้เสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริง และยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว หรือสั่งยุบพรรคการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๓

(๘) การคุ้มครองหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ

^๙ องค์กรตามรัฐธรรมนูญที่จะเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้นั้น หมายถึง องค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญและกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๕๘-๖๒/๒๕๕๓

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๗^{๑๔}

(๙) การวินิจฉัยอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

กรณีที่พรรคการเมืองมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งจะทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์คัดค้านมติของพรรคการเมืองต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๑๘(๘)

(๑๐) การวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ระหว่างการยับยั้งของวุฒิสภาหรือไม่

กรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา เห็นว่าร่างกฎหมายที่เสนอหรือส่งให้พิจารณาเป็นร่างกฎหมายที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างกฎหมายที่ต้องยับยั้งไว้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาจึงส่งร่างกฎหมายนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๗๗

(๑๑) การควบคุมตรวจสอบมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือกรรมการมีสิทธิในการใช้งบประมาณรายจ่าย

กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของ

^{๑๔} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘ กำหนดจำนวนผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญ คือ สมาชิกพรรคการเมืองซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าห้าสิบคน

แต่ละสภา เห็นว่าในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายแผ่นดินของสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะกรรมการธิการ มีการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการธิการ มีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย จึงเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๐

(๑๒) การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ

กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันไม่น้อยกว่ายี่สิบคน เห็นว่าร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา หรือร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนด มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี เพื่อส่งความเห็นดังกล่าวนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๓

(๑๓) อำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑

(ก) กรณีที่ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียนพรรคการเมือง^๙ ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๗

^๙ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๖ กำหนดให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

(ข) กรณีที่หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง จัดให้พรรคการเมืองกระทำการใดๆ ผ่าฝืนนโยบายพรรคการเมือง หรือข้อบังคับพรรคการเมือง อันอาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อนายทะเบียนพรรคการเมืองได้เตือนให้ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นแล้ว หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง ไม่ปฏิบัติตามคำเตือน นายทะเบียนพรรคการเมืองจึงยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าว หรือให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๗

(ค) กรณีที่นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาสั่งให้ยุบพรรคการเมือง เมื่อมีเหตุของการเลิกหรือยุบพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๖๕

(ง) กรณีที่อัยการสูงสุด หรือนายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาสั่งให้ยุบพรรคการเมือง เมื่อมีเหตุของการยุบพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗

ตอนที่ ๒

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙

๒.๑ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ประกอบด้วยตุลาการรัฐธรรมนูญ จำนวน ๙ คน ประกอบด้วย

(๑) ประธานศาลฎีกาเป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๒) ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นรองประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๓) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน ๕ คน เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๔) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน ๒ คน เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

๒.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙
มาตรา ๓๕ บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๕ บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของ
ศาลรัฐธรรมนูญหรือเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่
ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วยประธาน
ศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นรองประธาน ผู้พิพากษา
ในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้รับเลือก
โดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวนห้าคนเป็น
ตุลาการรัฐธรรมนูญ และตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดย
ที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวนสองคน
เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงาน
ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ตุลาการและการอื่นใดตามที่ประธานคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญมอบหมาย

องค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำ
คำวินิจฉัย ให้เป็นไปตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดโดยประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา

บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของ
ศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๙ ให้โอนมาอยู่
ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว คณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ ๓ ส่วน ดังนี้

๒.๒.๑ อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ... ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ...” เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว จะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน ๓ ฉบับ^{๑๐} ดังนี้

(๑) อำนาจหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๑๖ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

---

^{๑๐} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีจำนวน ๘ ฉบับ คือ (๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๕๑ (๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ (๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ (๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๒ (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๒ (๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ (๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑ และ (๘) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๑

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียน หรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) จัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา”

“มาตรา ๑๗ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใดตามมาตรา ๑๖ (๑) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาวินิจฉัย”

เมื่อมีการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีการร้องเรียนนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ดังนั้น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงมีอำนาจในการเสนอเรื่องร้องเรียนให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายได้

(๒) อำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยมาตรการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ

ทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๓๔ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๓๔ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือนับแต่วันที่ตรวจพบว่ามีกรกระทำดังกล่าวแล้วแต่กรณี และห้ามมิให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ในการนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าเป็นการจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองที่ดำรงอยู่ แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในตำแหน่งดังกล่าว”

หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นผู้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีฯ หรือนับแต่วันที่ตรวจพบว่ามีกรกระทำดังกล่าว และห้ามมิให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ดังนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีอำนาจในการเสนอคำร้องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่ง

ทางการเมืองจงใจไม่ยื่นหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่

(๓) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มีดังนี้

(ก) การวินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่ไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๗ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๑๗ ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียนตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองจากนายทะเบียน

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดเป็นประการใดแล้วให้นายทะเบียนปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น”

กรณีที่ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียนพรรคการเมือง (ประธานกรรมการการเลือกตั้ง) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ เนื่องจากนายทะเบียนพรรคการเมืองเห็นว่า คุณสมบัติหรือจำนวนของผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง นโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง หรือคุณสมบัติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ชื่อของพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ไม่เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญกำหนด หรือในกรณีที่นายทะเบียนพรรคการเมืองเห็นว่า เอกสารขอจัดตั้งพรรคการเมืองมีรายการไม่ครบถ้วนหรือมีข้อความไม่ชัดเจน หรือขาดรายการอันเป็นสาระสำคัญของข้อบังคับพรรคการเมืองตามที่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดไว้ และผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองไม่ดำเนินการแก้ไขเอกสารการ ขอจัดตั้งพรรคการเมืองให้ถูกต้องภายในเวลากำหนดตามที่นายทะเบียน พรรคการเมืองได้มีหนังสือแจ้งให้ทราบ กรณีดังกล่าวนี้ หากศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาและมีคำวินิจฉัยชี้ขาดเป็นประการใดแล้ว นายทะเบียนจะต้อง ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง จึงมีอำนาจในการเสนอ เรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๗

(ข) การวินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมือง ที่ไม่รับจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรค การเมือง หรือรายการที่ต้องจดทะเบียนกับนายทะเบียน ตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๓ ซึ่ง บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๓ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย พรรคการเมืองข้อบังคับพรรคการเมือง หรือรายการตามมาตรา ๑๓ ววรรคสอง (๕) ที่จดทะเบียนไว้กับนายทะเบียน หรือรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบ ตามมาตรา ๓๐ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็น หนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งจะสมบูรณ์ต่อเมื่อ ได้รับแจ้งการตอบรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียน และให้ตามมาตรา ๑๔

และมาตรา ๑๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

.....”

ดังนั้น หัวหน้าพรรคการเมือง จึงมีอำนาจในการเสนอเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๓

(ค) การสั่งให้พรรคการเมืองระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำอันอาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคน ออกจากตำแหน่ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๗ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๒๗ เมื่อปรากฏว่าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง จัดให้พรรคการเมืองกระทำการใดๆ ผ่าฝืนนโยบายพรรคการเมืองหรือ ข้อบังคับพรรคการเมืองอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ แต่ลักษณะการกระทำยังไม่รุนแรงจนเป็นสาเหตุให้ต้องยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา ๖๗ ให้นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่ นายทะเบียนกำหนด ในกรณีที่นายทะเบียนเตือนเป็นหนังสือแก่บุคคลที่ไม่ใช่หัวหน้าพรรคการเมืองต้องส่งสำเนาหนังสือเตือนนั้นให้หัวหน้า

พรรคการเมืองทราบโดยเร็ว

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของนายทะเบียนตามวรรคหนึ่งให้นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าว หรือให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่งได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง ผู้นั้นไม่มีสิทธิเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองอีก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง”

เมื่อปรากฏว่าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง จัดให้พรรคการเมืองกระทำการใดๆ ผ่าฝืนนโยบายพรรคการเมืองหรือข้อบังคับพรรคการเมืองอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนพรรคการเมืองกำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของนายทะเบียนพรรคการเมืองให้นายทะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าวหรือให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง

ดังนั้น นายทะเบียนพรรคการเมือง จึงมีอำนาจในการเสนอเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๗

(ง) การวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๒๘ ในกรณีที่สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าห้าสิบคนเห็นว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับดังกล่าวนั้นเป็นอันยกเลิกไป”

ดังนั้น กรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง จึงมีอำนาจในการเสนอเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘

(จ) การสั่งให้ยุบพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๖๕ พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง
- (๒) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน
- (๓) มีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมือง

อื่นตามหมวด ๕

- (๔) มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง
- (๕) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา ๒๕ มาตรา

๒๖ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๕ หรือมาตรา ๖๒

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียนเมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา”

“มาตรา ๖๖ เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง

- (๑) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการ ซึ่งมีได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๒) กระทบการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

(๓) กระทบการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ

(๔) กระทบการฝ่าฝืนมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕๒ หรือมาตรา ๕๓”

“มาตรา ๖๗ เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียน หรือเมื่อ นายทะเบียน ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา ๖๖ ให้ นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุดพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอัยการสูงสุดเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ถ้าอัยการสูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้ นายทะเบียนตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่งโดยมีผู้แทนจากนายทะเบียนและผู้แทนจากอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วส่งให้อัยการสูงสุด เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องได้ ให้ นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องเอง

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้ นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา ๖๖ ให้ นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุดขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราว”

พรรคการเมืองต่างๆ หากกระทำความผิดหลักเกณฑ์ของการจัดตั้งพรรคการเมือง หรือกระทำการใดๆ ซึ่งลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก็อาจเป็นเหตุให้นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณามีคำสั่งยุบพรรคการเมืองได้ ดังนี้

๑) มีเหตุต้องเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง ได้แก่ มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง หรือมีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึง ๑๕ คน หรือมีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามหมวด ๕ ว่าด้วยการรวมพรรคการเมือง ตั้งแต่มาตรา ๗๐ - ๗๓ รวมทั้ง กรณีที่มีได้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา ๖๕(๕) ดังต่อไปนี้

- การเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคการเมือง การเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขาธิการพรรคการเมือง รองเลขาธิการพรรคการเมือง เทรียญิกพรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่น ตลอดจนการอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มิได้กระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง (มาตรา ๒๕)

- องค์ประกอบของที่ประชุมใหญ่พรรคการเมือง ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง (มาตรา ๒๖)

- ไม่สามารถจัดให้มีสมาชิกครบ ๕,๐๐๐ คนจากทั่วทุกภาค (๔ ภาค) และไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้ครบทั่วทุกภาคภายใน ๑๘๐ วันนับแต่ได้รับจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองจากนายทะเบียนพรรคการเมือง (มาตรา ๒๙)

- หัวหน้าพรรคการเมืองมิได้จัดทำรายงานการ

ดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริงตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนดและแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปีเพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ (มาตรา ๓๕)

- มิได้ใช้จ่ายเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และมีได้จัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินให้ถูกต้องตามความเป็นจริงและยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป (มาตรา ๖๒)

๒) มีเหตุต้องยุบพรรคการเมืองเนื่องจากกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๖๖ ดังต่อไปนี้

- กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๖๖(๑))

- กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๖๖(๒))

- กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา ๖๖(๓))

- รับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดเป็นสมาชิกหรือให้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในพรรคการเมืองหรือยอมให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง (มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง)

- รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อ

๓๖ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

กระทำการหรือสับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศหรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน (มาตรา ๕๒)

- รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจการในทางการเมืองจากบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือจดทะเบียนในสาขาอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร ซึ่งมีบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยถือหุ้นเกินร้อยละ ๒๕ หรือมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย หรือรับเงินจากบุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ หรือรับเงินจากบุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลตามที่กำหนดไว้ในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา ๕๓)

ดังนั้น นายทะเบียนพรรคการเมืองและอัยการสูงสุด จึงมีอำนาจในการเสนอเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗

๒.๒.๒ อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “...เมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ...” นั้น โดยที่ไม่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตราใด

กำหนดโดยชัดแจ้งว่า องค์กรหรือบุคคลใดบ้างมีสิทธิยื่นคำร้องให้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมาย

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ แล้ว จึงกล่าวได้ว่า องค์กรหรือบุคคลมีสิทธิยื่นคำร้องเรียนต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้โดย ยื่นคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน ของรัฐสภาเสนอคำร้องเรียนนั้นให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณา (ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น)

สำหรับในกรณีที่ศาลเห็นเองว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ศาลจะส่งเรื่องให้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้หรือไม่ หรือหากคู่ความเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คู่ความจะได้แย้งต่อศาลเพื่อให้ศาลนั้นส่งเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในลักษณะทำนองเดียวกันกับการโต้แย้งของคู่ความตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๔ ที่กำหนดให้ศาลต้อง ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ได้หรือไม่^{๑๑}

^{๑๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๔ บัญญัติว่า “ในการที่ ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติ มาตรา ๖ และยังไม่มีความวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควร ได้รับความวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓ ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ คัดดีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า ในกรณีที่ศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลจะบังคับแก้คดีนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ แล้วศาลส่งเรื่องเพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยนั้น เป็นประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ประชาชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองหรือไม่

ขณะนี้ ศาลยุติธรรมและศาลปกครองก็ได้ส่งคำโต้แย้งของคู่ความที่โต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก้คดีนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญมายังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยแล้ว

๒.๒.๓ อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่โอนมาจากคดีที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ส่วนนี้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓๕ วรรคสี่ กำหนดว่า “บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๙ ให้โอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ”

๒.๓ วิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

๒.๓.๑ หลักประกันขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓๕ วรรคสาม บัญญัติว่า “องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาวิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัยให้เป็นไปตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา” ซึ่งปัจจุบันนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยมีหลักประกันขั้นพื้นฐานทางกฎหมายที่สำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

(๑) การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย กล่าวคือ ในการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องกระทำโดยเปิดเผย และให้ปิดประกาศวันเวลาไต่สวนทุกครั้งไว้ ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สำหรับประกาศกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกให้ส่งสำเนาประกาศไปยังคู่กรณีไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัด และหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นเป็นการสมควร เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ (โปรดดูภาคผนวก - ข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาวิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๒๕)

(๒) การให้ออกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี

- เมื่อตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว ต้องส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้องหรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้อง

ไปรับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาตามที่กำหนด เพื่อให้ผู้ถูกร้องได้จัดทำคำชี้แจงยื่นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐)

- คู่กรณีไม่มีสิทธิยื่นขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง แต่ต้องเป็นสาระสำคัญอันควรแก่การแก้ไขเพิ่มเติมและเกี่ยวข้องกับเรื่องเดิมโดยให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๑)

- คู่กรณีไม่มีสิทธิอ้างตนเอง บุคคลและหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร โดยยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยาน และวิธีการได้มาซึ่งพยานดังกล่าว และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนทำการไต่สวนก็ได้ และให้แจ้งคู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๕)

- การแถลงการณ์ปิดคดีของคู่กรณี จะกระทำเป็นหนังสือหรือแถลงด้วยวาจาก็ได้ ตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร สำหรับการแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจา ผู้ร้องเป็นผู้แถลงก่อนและให้ผู้ถูกร้องแถลงในลำดับถัดไป และในการแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจาของแต่ละฝ่าย คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้แถลงในระหว่างการแถลง หรือภายหลังการแถลงก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๑)

- ในการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย คู่กรณีพยาน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ชี้แจงจะให้ข้อเท็จจริงหรือความเห็นแล้วแต่กรณีเป็นหนังสือก็ได้ โดยต้องได้รับอนุญาตจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๒)

(๓) การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องบน
กล่าวคือ คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐาน
ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในเวลาทำการได้ตามที่คณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญกำหนด (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๕)

(๔) การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

- ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างใด
อย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๗)

(ก) มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ขอให้วินิจฉัย

(ข) เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของ
คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือ
เป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรส
นับได้เพียงสองชั้น

(ค) เคยถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ได้รู้เห็นเหตุการณ์
เว้นแต่เคยมีส่วนร่วมในวิธีพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ หรือ
เคยแสดงความเห็นในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษในปัญหา
ข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับคำร้องนั้น

(ง) เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่งมาก่อน

(จ) เป็นกรรมการกฤษฎีกาหรืออนุญาโตตุลาการซึ่ง
พิจารณาคำร้องในเรื่องเดียวกันนั้นมาก่อน

(ฉ) มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีที่ตุลาการ
รัฐธรรมนูญนั้นเอง สามี ภริยา หรือญาติสืบสาโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมา
ของตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นฝ่ายหนึ่ง พินาศกับคู่กรณี สามี ภริยา หรือ
ญาติสืบสาโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

- เมื่อมีเหตุที่จะคัดค้านอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่

๔๒ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ตุลาการรัฐธรรมนูญคนใด ตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเองจะยื่นคำบอกกล่าวต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แล้วขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้นก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๘)

- เมื่อมีเหตุที่ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจถูกคัดค้านได้ คู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องของอาจยกข้อคัดค้านขึ้นอ้างโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาด และเมื่อมีการยื่นคำคัดค้านแล้ว ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านงดการปฏิบัติหน้าที่ไว้จนกว่าจะได้มีการชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้นแล้ว ทั้งนี้ การกระทำใดๆ ของตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านที่ได้ดำเนินไปก่อนมีเหตุที่อาจถูกคัดค้านนั้น ย่อมสมบูรณ์ไม่เสียไปเพราะเหตุที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยอมรับคำคัดค้าน เว้นแต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้ออกคำสั่งไว้เป็นอย่างอื่น (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๙)

- เมื่อมีการยื่นคำคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ใด และตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านไม่ขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้น ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาคำคัดค้านและบันทึกคำชี้แจงของตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้าน โดยอาจฟังคำแถลงของคู่กรณีและตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้าน รวมทั้งพยานอื่นตามที่เห็นสมควร แล้วออกคำสั่งยอมรับหรือยกเสียซึ่งคำคัดค้านนั้น คำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๐)

(๕) การให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

- การพิจารณาพิพากษาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ทำเป็นคำวินิจฉัย และคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๒)

- ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดีส่วนตนเป็นหนังสือ พร้อมแนบไปด้วยวากก่อนการลงมติ เมื่อการลงมติเสร็จสิ้น ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะจัดทำคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และในการทำคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ องค์คณะอาจมอบหมายให้ตุลาการรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัยตามมติของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ได้ และคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตนของตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์คณะทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๓)

- คำสั่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ต้องประกอบด้วย ความเป็นมาโดยย่อของคำร้อง ความเห็นประกอบ และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง เมื่อจัดทำคำสั่งเสร็จให้แจ้งผู้ร้องทราบพร้อมปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๔)

๒.๓.๒ กระบวนพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีขั้นตอนดังนี้

(๑) การรับคำร้อง

เมื่อมีการยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแล้ว ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นเจ้าของสำนวน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๗ วรรคแรก)

(๒) การพิจารณาคำร้อง

เมื่อตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีได้ตรวจคำร้องแล้ว

มีความเห็น ดังนี้

- กรณีมีความเห็นว่า รับคำร้อง จะต้องทำเป็นคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายในสิบวันนับแต่วันได้รับคำร้อง (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๘ วรรคแรก) หรืออาจขยายเวลาได้ตามที่เห็นสมควร (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๙)

- กรณีมีความเห็นว่า ควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีเสนอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในเจ็ดวันนับแต่วันมีความเห็น และหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นพ้องด้วย ก็ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจัดทำเป็นคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๘ วรรคสอง) แต่ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดี ก็ให้ดำเนินการตามความเห็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๘ วรรคสาม)

(๓) การแจ้งผู้ร้องและส่งสำเนาคำร้องให้แก่ผู้ถูกร้อง

เมื่อตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีได้มีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยในคดีใดแล้ว ให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้องไปรับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาตามที่กำหนด (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคแรก) และเมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องและยื่นคำชี้แจงแล้ว หรือผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง หรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายในกำหนดเวลาตามที่ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีกำหนด ก็ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๐ วรรคสอง)

(๔) การพิจารณาคดี

“การพิจารณาคดี” ตามคำนิยามในข้อกำหนดฯ ข้อ ๓ หมายถึง การไต่สวน หรือการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

(ก) การไต่สวน หมายความว่า การตรวจพยานหลักฐาน การนั่งพิจารณา หรือการสืบพยาน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓) โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- ในการอ้างพยานของคู่กรณี ให้คู่กรณียื่นบัญชี ระบัพยานพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยาน และ วิธีการได้มาซึ่งพยานดังกล่าว (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๕ วรรคสอง)

- คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้มีการ ตรวจพยานหลักฐานก่อนทำการไต่สวนก็ได้ และให้แจ้งคู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๕ วรรคสาม)

- คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและ คัดสำเนาพยานหลักฐาน ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในเวลา ทำการได้ตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนด (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๕ วรรคแรก)

- การไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้อง กระทำโดยเปิดเผย (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๔ วรรคแรก) และต้องปิดประกาศ วันเวลาไต่สวนทุกครั้งไว้ ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สำหรับ ประกาศกำหนดวันนั่งพิจารณาครั้งแรกให้ส่งสำเนาประกาศไปยังคู่กรณี ไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัดเปิดเผย (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๔ วรรคสาม) และเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจ กำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๔ วรรคสอง)

- พยานที่มากล่าวความต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจาก คณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๘

พรรคแรก) ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร หรือในกรณีที่ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอและคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอนุญาต คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ คนใดเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญแทนการมาเบิกความก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๙ พรรคแรก) และ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญส่งสำเนานบันทึกถ้อยคำดังกล่าวให้คู่กรณีทราบ และหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตั้งใจชักค้ำนักก็ให้ทำคำคัดค้านเป็นหนังสือ หรือร้องขอนำพยานผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๙ พรรคสอง)

- การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญสอบถามพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเอง ก่อนทำการไต่สวนให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญแจ้งให้พยานทราบถึง ประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น โดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๗ พรรคสอง) และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมตาม ประเด็นและข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ก็ได้ โดยให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถาม ก่อน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๗ พรรคสาม)

- ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าคดีใด มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จะงดการไต่สวนก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๖)

- การแถลงการณ์ปิดคดีของคู่กรณี จะกระทำเป็น หนังสือหรือแถลงด้วยวาจาก็ได้ ตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๑ พรรคแรก) และการแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจาของ แต่ละฝ่าย คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้แถลง

ในระหว่างการแถลง หรือภายหลังการแถลงก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๑ วรรคสาม)

- ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใด มาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๓ วรรคแรก) และมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๓ วรรคสอง)

- ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร หรือโดยคำร้องของคู่กรณี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจสั่งให้มีการนำสืบพยานหลักฐาน ตรวจสอบบันทึก เอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ไม่ว่าจะกระทำในเวลาใด ภายในหรือภายนอกที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๕) และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดๆ ที่ได้มา หรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีนำมาสืบนั้น จะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๖) และอาจสั่งงดการสืบพยานหลักฐานใดๆ ที่เห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มี ความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๔)

(๗) การประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

- ในการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย คู่กรณี พยาน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ชี้แจงจะให้ข้อเท็จจริงหรือความเห็นแล้ว แต่กรณีเป็นหนังสือก็ได้ โดยต้องได้รับอนุญาตจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๓๒)

- องค์คณะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการพิจารณาพิพากษา ต้องประกอบด้วยตุลาการรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๖)

นอกเหนือจากข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๙ แล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เทียบธรรม เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดต่อข้อกำหนดนี้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๐)

(๕) การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

- องค์คณะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการพิจารณาพิพากษา ต้องประกอบด้วยตุลาการรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๖ วรรคแรก) คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๖ วรรคสอง) และตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ได้ร่วมในการพิจารณาคดี ย่อมไม่มีอำนาจในการทำคำวินิจฉัย (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑๖ วรรคสาม)

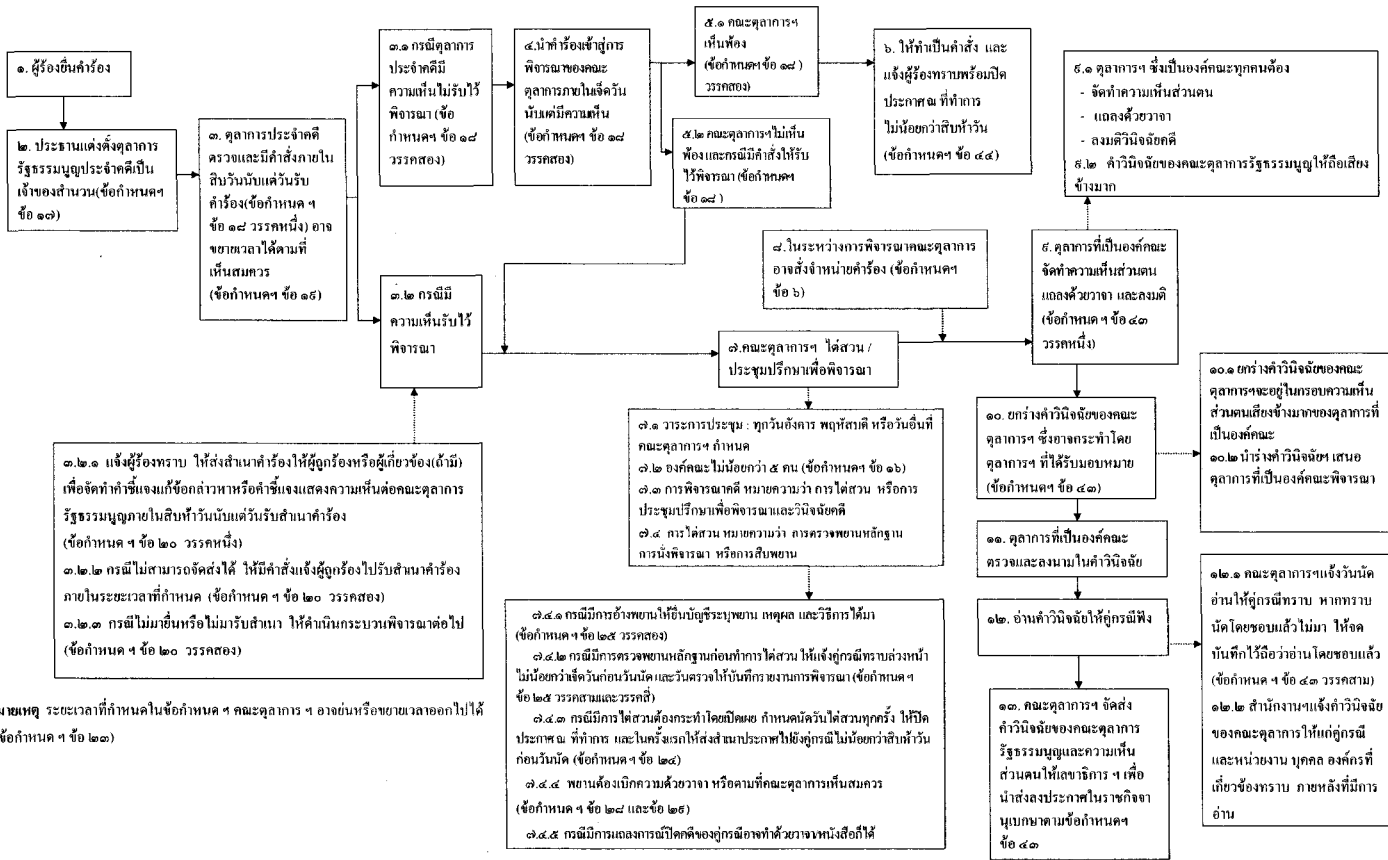
- การพิจารณาพิพากษาของตุลาการรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยทุกประเด็นที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนด จะงดออกเสียงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งมิได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๐)

- คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณาเหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๒ วรรคสอง) และตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตัวตนเป็นหนังสือ พร้อม

แถลงด้วยวาจาก่อนการลงมติ เมื่อการลงมติเสร็จสิ้น ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์คณะจัดทำคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๓ วรรคแรก)

- คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับเมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอ่านให้คู่กรณีฟัง ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญบันทึกไว้และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๓ วรรคสาม) และคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยคดี ส่วนต้นของตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์คณะทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๔๓ วรรคสี่)

๒.๓.๒ แผนภูมิแสดงกระบวนการพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

หมายเหตุ ระยะเวลาที่กำหนดในข้อกำหนดฯ คณะตุลาการฯ อาจยื่นหรือขยายเวลาออกไปได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ ๒๑)

ตอนที่ ๓

วิสัยทัศน์และพันธกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๑ วิสัยทัศน์และพันธกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

“คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีภารกิจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ แก้ไขเยียวยาปัญหาในการใช้รัฐธรรมนูญและสร้างความก้าวหน้าในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งให้เกิดบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชน การสร้างความถูกต้องเป็นธรรมของระบบนิติรัฐและรักษาความชอบธรรมของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

๓.๒ พันธกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

๑. การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย
๒. วางหลักกฎหมายในคดีรัฐธรรมนูญให้เป็นบรรทัดฐานและให้ความกระจ่างชัดเกี่ยวกับบทบัญญัติในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ
๓. การควบคุมความชอบธรรมและความโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
๔. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนและ

๕๒ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

การรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ

๕. การแก้ไขและเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญ

๓.๓ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ มาตรา ๓๕ วรรคสอง กำหนดว่า “ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ตุลาการและการอื่นใด ตามที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมอบหมาย”

พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดให้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะ เป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. รับผิดชอบงานตุลาการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
๒. ศึกษา และรวบรวมข้อมูล คำสั่ง และคำวินิจฉัยต่างๆ เกี่ยวกับงาน ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
๓. สนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย และเผยแพร่กิจกรรมของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
๔. ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมอบหมาย

๓.๔ เป้าประสงค์หลักและยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การดำเนินงาน ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๔.๑ เป้าประสงค์หลัก (Goals)

๑. เพื่อให้การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมายและการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญ

๒. เพื่อพัฒนากระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

๓. เพื่อพัฒนาขีดสมรรถนะขององค์กรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรให้ได้คุณภาพและมาตรฐานในระดับเดียวกับองค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในระดับนานาชาติ

๓.๔.๒ ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การดำเนินงาน (Strategies)

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์หลักที่กำหนดไว้ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์เชิงรุกในการดำเนินงาน ๔ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่หนึ่ง: การพัฒนากระบวนการวินิจฉัยคดีและยกระดับมาตรฐานการพิจารณาคดีสู่ระดับสากล

ขอบเขต: เป็นยุทธศาสตร์หลักของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ด้วยการสร้างความพร้อมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งการพัฒนาองค์กร บุคลากรและระบบการนั่งพิจารณาคดี เพื่อให้คู่กรณีได้รับการอำนวยความสะดวกจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นและศรัทธาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยมีกลยุทธ์รองรับการดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนากระบวนการวินิจฉัยคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๒) พัฒนาขีดสมรรถนะองค์กรและบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๓) พัฒนางานวิจัยในการสนับสนุนกระบวนการวินิจฉัยคดีและกิจการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ยุทธศาสตร์ที่สอง: การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การพัฒนาประชาธิปไตยและการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ขอบเขต: การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการพัฒนาประชาธิปไตยถือเป็นภารกิจหลักเช่นเดียวกัน จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ความเข้าใจในด้านสิทธิและวิธีรักษาสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนตามที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครอง ขณะเดียวกันประชาชนต้องทราบถึงภารกิจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและช่องทาง วิธีการที่จะเข้ามารับบริการด้านการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งมีการดำเนินงานในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมีกลยุทธ์รองรับการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) เผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน

(๒) สร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ และการพัฒนาประชาธิปไตย

(๓) พัฒนาการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและการพัฒนาประชาธิปไตย

ยุทธศาสตร์ที่สาม: การพัฒนาองค์กรและบุคลากรสู่ความเป็นเลิศในระดับสากล

ขอบเขต: เพื่อให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารจัดการแนวใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยในการดำเนินการ กับต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานของ

องค์กร โดยมีกลยุทธ์รองรับการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) เสริมสร้างวัฒนธรรมและสร้างค่านิยมร่วมขององค์กร โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization : LO)

(๒) พัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและหน่วยงานภายนอก

(๓) พัฒนาระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนกระบวนการวิจัยคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ รวมถึงการบริหารจัดการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๔) พัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศ

(๕) พัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่สี่: การเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขอบเขต: เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องพัฒนาทั้งทางด้านวิชาการและทางด้านการปฏิบัติการ ซึ่งการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งการพัฒนาทางด้านการปฏิบัติการจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางด้านวิชาการ และการปฏิบัติงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีกลยุทธ์รองรับการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ศาลและหน่วยงานอื่น รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกประเทศ

(๒) ริเริ่มให้มีการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือกับภาคี หรือสมาคมระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ

ภาคผนวก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(ฉบับชั่วคราว)

พุทธศักราช ๒๕๕๕

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕

เป็นปีที่ ๖๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร
สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า

โดยที่หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุข ซึ่งได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน
พุทธศักราช ๒๕๕๕ ได้นำความกราบบังคมทูลว่า เหตุที่ทำการยึดอำนาจและประกาศให้ยกเลิก
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเสียนั้น ก็โดยปรารถนาจะแก้ไขความเสื่อมศรัทธาในการบริหาร
ราชการแผ่นดิน ความไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินและการตรวจสอบ
การใช้อำนาจรัฐ ทำให้เกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยไม่อาจหาตัวผู้กระทำ
ความผิดมาลงโทษได้ อันเป็นวิกฤติการณ์ร้ายแรงทางการเมืองการปกครอง และปัญหาความขัดแย้ง
ในมวลหมู่ประชาชนที่ถูกปลุกปั่นให้แบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายจนเสื่อมสลายความรู้รักสามัคคีของชน

ในชาติอันเป็นวิกฤตการณ์รุนแรงทางสังคม แม้หลายภาคส่วนจะได้ใช้ความพยายามแก้ไขวิกฤตการณ์ดังกล่าวแล้วแต่ก็ไม่เป็นผล กลับมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงขั้นใช้กำลังเข้าปะทะกัน ซึ่งอาจมีการสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อได้ นับว่าเป็นภัยอันตรายใหญ่หลวงต่อระบอบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และความสงบเรียบร้อยของประเทศ จำเป็นต้องกำหนดกลไกทางปกครองที่เหมาะสมแก่สถานการณ์เพื่อใช้ไปพลางก่อน โดยคำนึงถึงหลักนิติธรรมตามประเพณีการปกครองของประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การฟื้นฟูความไว้รักสามัคคี ระบบเศรษฐกิจและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การเสริมสร้างระบบการตรวจสอบทุจริตที่เข้มแข็งและระบบจริยธรรมที่ดีงาม การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ พันธกรณีตามสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ การส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ การดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันก็เร่งดำเนินการให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางจากประชาชนในทุกชั้นตอน เพื่อให้การเป็นไปตามที่คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้นำความกราบบังคมทูล จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้ เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่จะได้จัดทำร่างขึ้นและนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ และจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องในทางใด ๆ มิได้

มาตรา ๒ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๔ พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งประธานองคมนตรีคนหนึ่ง และองคมนตรีอื่นอีกไม่เกินสิบแปดคน ประกอบเป็นคณะองคมนตรี

การเลือก การแต่งตั้ง และการพ้นจากตำแหน่งประธานองคมนตรีและองคมนตรีอื่นให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานองคมนตรี และให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่น

มาตรา ๕ ให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนไม่เกินสองร้อยห้าสิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด และมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปี

ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา

ในการสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้คำนึงถึงบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ ในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาควิชาการ จากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ในกรณีที่มิถูกหมายห้ามมิให้บุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง มิให้นำกฎหมายนั้นมาใช้บังคับแก่การได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

มาตรา ๖ สมาชิกภาพของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติสิ้นสุดลง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕

(๔) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

(๕) สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา ๔

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นประธานสภาคนหนึ่ง และเป็นรองประธานสภาคนหนึ่งหรือหลายคนตามมติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ให้มีความในมาตรา ๖ มาใช้บังคับแก่การพ้นจากตำแหน่งของประธานสภา และรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วยโดยอนุโลม

ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และการแต่งตั้งประธานสภาและรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

มาตรา ๘ ในกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติผู้ใดกระทำการอันเป็นการเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือมีพฤติการณ์อันเป็นการขัดขวางต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อให้ผู้นั้นพ้นจากสมาชิกภาพ

มติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้สมาชิกพ้นจากสมาชิกภาพคราวละหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในวันลงคะแนน

มาตรา ๙ การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีอำนาจตราข้อบังคับเกี่ยวกับการเลือกและการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภา รองประธานสภาและกรรมาธิการ วิธีการประชุม การเสนอและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ การอภิปราย การลงมติ การตั้งกระทู้ถาม การรักษาระเบียบและความเรียบร้อย และกิจการอื่นเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติร่วมกันจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคน หรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน จะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินตามวรรคสอง หมายความว่าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อความดังต่อไปนี้ทั้งหมดหรือแต่อย่างหนึ่งอย่างใด กล่าวคือ การตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร การจัดสรร รัับ รักษา จ่าย โอน หรือก่อภาระผูกพันเงินแผ่นดิน การลดรายได้แผ่นดิน การกู้เงิน การค้าประกัน หรือการใช้เงินกู้ หรือร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเงินตรา

ในกรณีเป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติซึ่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้เสนอจะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่จะวินิจฉัย

หน้า ๕

เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๑๐๒ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๑ ตุลาคม ๒๕๔๕

มาตรา ๑๑ ในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือเมื่อเห็นว่าเป็นกระชู้ที่ต้อห้ามตามข้อบังคับ

ในกรณีมีปัญหาลำคัญ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนจะเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายเพื่อซักถามข้อเท็จจริงจากคณะรัฐมนตรีก็ได้ แต่จะลงมติไว้ว่างหรือไม่ว่างใจไม่ได้

มาตรา ๑๒ ในกรณีที่มีปัญหาลำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

มาตรา ๑๓ ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด จะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวผู้นั้นในทางใดมิได้

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ให้คุ้มครองถึงกรรมการของสภา ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา รายงานการประชุมโดยคำสั่งของสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือคณะกรรมการ บุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วย แต่ไม่คุ้มครองสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณสภานิติบัญญัติแห่งชาติและการกล่าวถ้อยคำนั้นมิก็ขณะเป็นความผิดอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ในกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติถูกควบคุมหรือขัง ให้ส่งปล่อยในเมื่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติร้องขอ หรือในกรณีถูกฟ้องในคดีอาญา ให้ศาลพิจารณาคดีต่อไปได้ เว้นแต่ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติร้องขอให้งดการพิจารณาคดี

มาตรา ๑๔ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอื่นอีกจำนวนไม่เกินสามสิบห้าคนตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งตามที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติถวายคำแนะนำ และให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและการให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ หรือกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ในขณะเดียวกันมิได้

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีสิทธิเข้าร่วมประชุมซึ่งแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

มาตรา ๑๕ ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความปลอดภัยของประเทศ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยการภาษีอากรหรือเงินตราที่ต้องพิจารณาโดยด่วนและลับ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยไม่ชักช้า ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่อนุมัติ ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น เว้นแต่พระราชกำหนดนั้นมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกมีผลใช้บังคับต่อไปตั้งแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผลบังคับ

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๖ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา ๑๗ บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรีนครหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่รัฐธรรมนูญนี้จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๘ ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๙ ให้มีสภาว่างรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้มีจำนวนหนึ่งร้อยคน

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญเป็นประธานสภาว่างรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและรองประธานสภาว่างรัฐธรรมนูญอีกไม่เกินสองคน ตามมติของสภาว่างรัฐธรรมนูญ

ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานสภาและรองประธานสภาว่างรัฐธรรมนูญ

สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองภายในเวลาสองปีก่อนวันได้รับการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ และต้องไม่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในขณะเดียวกัน

ให้สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ กรรมาธิการของสภา ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณารายงานการประชุม โดยคำสั่งของสภาว่างรัฐธรรมนูญหรือคณะกรรมาธิการ บุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาว่างรัฐธรรมนูญ และผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาว่างรัฐธรรมนูญทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาว่างรัฐธรรมนูญ ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑ เช่นเดียวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ให้นำมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับแก่องค์ประชุมของสภาว่างรัฐธรรมนูญและให้นำข้อบังคับของสภานิติบัญญัติแห่งชาติมาใช้บังคับแก่การประชุมสภาว่างรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๐ ให้มีสมัชชาแห่งชาติ ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งจากผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด อายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปี มีจำนวนไม่เกินสองพันคน

ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติตามวรรคหนึ่ง

ให้นำความในมาตรา ๕ วรรคสามและวรรคสี่ มาใช้บังคับแก่การสรรหาบุคคลและการได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาแห่งชาติด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๑ ในการประชุมสมาชิกสภาแห่งชาติ ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่ประธานสมาชิกสภาแห่งชาติ และรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รองประธานสมาชิกสภาแห่งชาติ

การประชุมสมาชิกสภาแห่งชาติและวิธีการคัดเลือกสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามที่ผู้ทำหน้าที่ประธานสมาชิกสภาแห่งชาติกำหนด

มาตรา ๒๒ ให้สมาชิกสภาแห่งชาติมีหน้าที่คัดเลือกสมาชิกด้วยตนเองเพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมควรได้รับการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญมีจำนวนสองร้อยคน ให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันเปิดประชุมสมาชิกสภาแห่งชาติครั้งแรก และเมื่อได้คัดเลือกสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญแล้ว หรือเมื่อครบกำหนดเวลาแล้วยังไม่อาจคัดเลือกได้ครบถ้วน ให้สมาชิกสภาแห่งชาติเป็นอันสิ้นสุดลง

การคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง ให้สมาชิกสภาแห่งชาติมีสิทธิเลือกได้คนละไม่เกินสามรายชื่อ และให้ผู้ใดคะแนนเสียงสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบสองร้อยคนเป็นผู้ได้รับเลือก ในกรณีที่มีคะแนนเสียงเท่ากันในลำดับใดอันจะทำให้มีผู้ได้รับเลือกเกินสองร้อยคน ให้ใช้วิธีจับสลาก

มาตรา ๒๓ เมื่อได้รับบัญชีรายชื่อที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกสภาแห่งชาติแล้ว ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกบุคคลตามบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้เหลือหนึ่งร้อยคน และนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่สมาชิกสภาแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่ไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเลือกสมาชิกสภาแห่งชาติจำนวนหนึ่งร้อยคนเป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญเพื่อนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งต่อไป

ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ

ให้นำความในมาตรา ๕ วรรคสี่ มาใช้บังคับแก่การได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ และกรรมาธิการตามมาตรา ๒๕ ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๔ ในระหว่างที่สภาาร่างรัฐธรรมนูญยังปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญนี้ไม่แล้วเสร็จ หากมีสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อตามมาตรา ๒๒ ที่เหลืออยู่ หรือจากบุคคลที่เคยเป็นสมาชิกสมาชิกแห่งชาติ แล้วแต่กรณี เพื่อนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง ทั้งนี้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีตำแหน่งว่าง

ในระหว่างที่ยังมิได้แต่งตั้งสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่เหลืออยู่

มาตรา ๒๕ ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ให้สภาาร่างรัฐธรรมนูญแต่งตั้งคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญชั้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ที่ได้รับการคัดเลือกตามมติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญจำนวนสิบคนตามคำแนะนำของประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๒๖ เมื่อคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้จัดทำคำชี้แจงว่าร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นใหม่นั้น มีความแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในเรื่องใดพร้อมด้วยเหตุผลในการแก้ไขไปยังสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ องค์กรและบุคคลดังต่อไปนี้ เพื่อพิจารณาและเสนอความคิดเห็น

- (๑) คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
- (๒) สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- (๓) คณะรัฐมนตรี
- (๔) ศาลฎีกา
- (๕) ศาลปกครองสูงสุด
- (๖) คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- (๗) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- (๘) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๙) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
- (๑๐) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๑๑) สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๑๒) สถาบันอุดมศึกษา

ให้คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญและเอกสารชี้แจงตามวรรคหนึ่งให้ประชาชนทั่วไปทราบ ตลอดจนส่งเสริมและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนประกอบด้วย

มาตรา ๒๑ เมื่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้รับร่างรัฐธรรมนูญและเอกสารตามมาตรา ๒๖ แล้ว หากประสงค์จะแปรญัตติแก้ไขเพิ่มเติม ให้กระทำได้เมื่อมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งรับรองไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มีอยู่และต้องยื่นคำขอแปรญัตติพร้อมทั้งเหตุผลก่อนวันนัดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๘

สมาชิกที่ยื่นคำขอแปรญัตติหรือที่ให้คำรับรองคำแปรญัตติของสมาชิกอื่นแล้ว จะยื่นคำขอแปรญัตติหรือรับรองคำแปรญัตติของสมาชิกอื่นได้อีกไม่ได้

มาตรา ๒๘ เมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ส่งเอกสารตามมาตรา ๒๖ ให้คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาความเห็นที่ได้รับมาตามมาตรา ๒๖ และคำแปรญัตติตามมาตรา ๒๑ พร้อมทั้งจัดทำรายงานการแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่แก้ไขเพิ่มเติมพร้อมทั้งเหตุผล เผยแพร่ให้ทราบเป็นการทั่วไป แล้วนำเสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา

การพิจารณาของสภาร่างรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งเป็นการพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับและเฉพาะมาตราที่สมาชิกยื่นคำขอแปรญัตติตามมาตรา ๒๑ หรือที่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเสนอ โดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะแปรญัตติแก้ไขเพิ่มเติมนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑ มิได้ เว้นแต่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญจะเห็นชอบด้วยหรือสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามในห้าเห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น

มาตรา ๒๕ ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญและพิจารณาให้แล้วเสร็จตามมาตรา ๒๘ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันเปิดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก

เมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบและจัดให้มีการออกเสียงประชามติว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ซึ่งต้องจัดทำไม่เร็วกว่าสิบห้าวันและไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่เผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สภาร่างรัฐธรรมนูญประกาศกำหนด

การออกเสียงประชามติต้องกระทำภายในวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

มาตรา ๓๐ เมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จตามมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญดำเนินการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ เพื่อเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการต่อไปซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติคือพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างจากคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ

เพื่อประโยชน์แห่งการจัดส่วนได้เสีย ห้ามมิให้กรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาภายในสองปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๑ ในการออกเสียงประชามติ ถ้าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากของผู้ออกเสียงประชามติเห็นชอบให้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาใช้บังคับแล้ว ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาตินำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และเมื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและใช้บังคับได้

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและสภาร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๐ แล้วเสร็จแล้ว หรือเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๓๐ สุดแต่เวลาใดจะถึงก่อน ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นอันสิ้นสุดลง

มาตรา ๓๒ ในกรณีที่สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง ก็นิติ สภาร่างรัฐธรรมนูญไม่ให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๘ วรรคสอง ก็นิติ หรือในการออกเสียงประชามติตามมาตรา ๓๑ ประชาชนโดยเสียงข้างมากของผู้ออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบให้ใช้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น ก็นิติ ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง และให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติประชุมร่วมกับคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้เคยประกาศใช้บังคับมาแล้วฉบับใดฉบับหนึ่งมาปรับปรุงให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบ และนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญต่อไป

ในการประชุมร่วมกันตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญตามมาตรานี้ ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ มาตรา ๓๓ เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอื่นของประธานสภาและรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติและสภาร่างรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ กรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓๔ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งชาติ ให้มีคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบด้วยบุคคลตามประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๔ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕

ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติอาจแต่งตั้งสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเพิ่มขึ้นได้อีกไม่เกินสิบห้าคน

ให้หัวหน้า รองหัวหน้า สมาชิก เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นประธาน รองประธาน สมาชิก เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ตามลำดับ

ในกรณีที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติตามลำดับที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติกำหนดทำหน้าที่ ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ และในกรณีที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติและรองประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเลือกสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

ในกรณีที่เห็นสมควร ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีอาจขอให้มีการประชุมร่วมกันของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี เพื่อร่วมพิจารณาและแก้ไขปัญหาใด ๆ อันเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งชาติ รวมถึงตลอดทั้งการปรึกษาหารือเป็นครั้งคราวในเรื่องอื่นใดก็ได้

มาตรา ๓๕ บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญหรือเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วย

ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นรองประธาน ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวนห้าคนเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ และตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวนสองคน เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ธุรการ และการอื่นใดตามที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมอบหมาย

องค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย ให้เป็นไปตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ให้โอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๖ บรรดาประกาศและคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ได้ประกาศหรือสั่งในระหว่างวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ จนถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ไม่ว่าจะเป็นในรูปใดและไม่ว่าจะประกาศหรือสั่งให้มีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ ให้มีผลใช้บังคับต่อไปและให้ถือว่าประกาศหรือคำสั่ง ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งนั้นไม่ว่าการปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งนั้นจะกระทำก่อนหรือหลังวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้เป็นประกาศหรือคำสั่งหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๗ บรรดาการกระทำทั้งหลายซึ่งได้กระทำเนื่องในการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ของหัวหน้าและคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมตลอดทั้งการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำดังกล่าวหรือของผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือของผู้ซึ่งได้รับคำสั่งจากผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันได้กระทำไป เพื่อกำหนดดังกล่าวข้างต้นนั้น การกระทำดังกล่าวมา

๗)๒ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

หน้า ๑๔

เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๑๐๒ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๑ ตุลาคม ๒๕๔๕

ทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อให้มีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ รวมทั้งการลงโทษและการกระทำอันเป็นการบริหารราชการอย่างอื่น ไม่ว่าจะกระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ให้กระทำ และไม่ว่ากระทำในวันที่ที่กล่าวนั้นหรือก่อนหรือหลัง วันที่ที่กล่าวนั้น หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง

มาตรา ๓๘ ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวแก่การวินิจฉัยกรณีใดตามความในวรรคหนึ่งเกิดขึ้นในวงงานของ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือเมื่อมีกรณีที่คณะรัฐมนตรีขอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัย ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัยชี้ขาด

มาตรา ๓๙ ก่อนคณะรัฐมนตรีเข้ารับหน้าที่ ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน

หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครอง

ในระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์

ทรงเป็นประมุข

ข้อกำหนดคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย

พ.ศ. ๒๕๔๘

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๘ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงกำหนดองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัยไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดคณะกรรมการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๘”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้

“คดี” หมายความว่า เรื่องที่เสนอให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

“คำร้อง” หมายความว่า บรรดาคำร้อง คำขอ ความเห็น คำเสนอ คำกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจง คำคัดค้าน ที่ยื่นต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง

“ผู้ร้อง” หมายความว่า ผู้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

“ผู้ถูกร้อง” หมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาตามคำร้อง

“ผู้เกี่ยวข้อง” หมายความว่า หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัย

“ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดี” หมายความว่า ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าของสำนวนเป็นรายคดี

“กระบวนการพิจารณา” หมายความว่า การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๘ และการกระทำใด ๆ ซึ่งกระทำโดยคู่กรณี หรือโดยคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ หรือตามคำสั่งคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ก็ตามโดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งกระทำต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ หรือต่อฝ่าย

๗๕ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ใดฝ่ายหนึ่ง หรือคณะกรรมการรัฐธรรมนูญกระทำต่อกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย และรวมถึง การส่งคำร้อง การวินิจฉัย การรับฟังพยานหลักฐาน การลงมติ

“การพิจารณาคดี” หมายความว่า การไต่สวน หรือการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

“การไต่สวน” หมายความว่า การตรวจพยานหลักฐาน การนั่งพิจารณา หรือการสืบพยาน

ข้อ ๔ ให้ประธานคณะกรรมการรัฐธรรมนูญรักษาการตามข้อกำหนดนี้ และมีอำนาจออกระเบียบตามมติของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้

บรรดาระเบียบของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๕ คำร้องต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพและมีรายการ ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง

(๒) ระบุมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับเหตุในคำร้อง

(๓) ระบุเรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องใช้สิทธิ พร้อมทั้งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง

(๔) มีคำขอที่ระบุความประสงค์จะให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญดำเนินการอย่างไรพร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุนโดยชัดเจน

(๕) ลงลายมือชื่อผู้ร้อง แต่ในกรณีที่เป็นการทำและยื่นหรือส่งคำร้องแทนผู้อื่น ต้องแนบใบมอบฉันทะให้ทำการดังกล่าวไปด้วย

คำร้องต้องยื่นพร้อมสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบ โดยข้อความถูกต้องเป็นอย่างเดียวกัน จำนวนสิบห้าชุด

ข้อ ๖ คำร้องที่ได้ยื่นต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ก่อนที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่ง ถ้ามีการขอถอนคำร้อง หรือคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์แก่คดี คณะกรรมการรัฐธรรมนูญอาจพิจารณาสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นก็ได้

กรณีที่มีผู้ร้องไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำสั่งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีภายในเวลาที่กำหนดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าเป็นการทิ้งคำร้อง และให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญสั่งจำหน่ายคำร้อง

ข้อ ๑๗ ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ขอให้วินิจฉัย

(๒) เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นที่นั่งหรือลูกที่ลูกนั่งนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรสนับได้เพียงสองชั้น

(๓) เคยถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ได้อุ้เห็นเหตุการณ์ เว้นแต่เคยมีส่วนร่วมในวิธีพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ หรือเคยแสดงความเห็นในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษในปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคำร้องนั้น

(๔) เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน

(๕) เป็นกรรมการกฤษฎีกาหรืออนุญาโตตุลาการซึ่งพิจารณาคำร้องในเรื่องเดียวกันนั้นมาก่อน

(๖) มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีที่ตุลาการรัฐธรรมนูญนั่นเอง สามี ภริยา หรือญาติสืบสาโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นฝ่ายหนึ่ง พิพาทกับคู่กรณี สามี ภริยา หรือญาติสืบสาโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ ๑๘ เมื่อมีเหตุที่จะคัดค้านอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ ๑๗ เกิดขึ้นแก่ตุลาการรัฐธรรมนูญคนใด ตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเองจะยื่นคำบอกกล่าวต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แล้วขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้นก็ได้

ข้อ ๑๙ เมื่อมีเหตุที่ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจถูกคัดค้านได้ตามข้อ ๑๗ คู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจยกข้อคัดค้านขึ้นอ้างโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาด

เมื่อมีการยื่นคำคัดค้านตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านงดการปฏิบัติหน้าที่ไว้จนกว่าจะได้มีการชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้นแล้ว

การกระทำใด ๆ ของตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านที่ได้ดำเนินไปก่อนมีเหตุที่อาจถูกคัดค้านนั้น ย่อมสมบูรณ์ไม่เสียไปเพราะเหตุที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยอมรับคำคัดค้าน เว้นแต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

๗๖ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๑๐ เมื่อมีการยื่นคำคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ใด และตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านไม่ขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้น ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญพิจารณาคำคัดค้านและบันทึกคำชี้แจงของตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้าน โดยอาจฟังคำแถลงของคู่กรณีและตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้าน รวมทั้งพยานอื่นตามที่เห็นสมควร แล้วออกคำสั่งยอมรับหรือยกเสียซึ่งคำคัดค้านนั้น คำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด

เมื่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งถูกคัดค้านจะร่วมพิจารณาหรือออกเสียงลงคะแนนชี้ขาดคำคัดค้านมิได้

การชี้ขาดคำคัดค้านตามวรรคหนึ่งให้ถือตามคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ถือตามคำคัดค้าน

ข้อ ๑๑ ตุลาการรัฐธรรมนูญจะขอถอนตัวจากการพิจารณาคดีหรือการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งคดีใดมิได้ เว้นแต่มีเหตุที่อาจถูกคัดค้านตามข้อ ๘ เหตุสุดวิสัย เหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ หรือเหตุอื่นตามที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร

ข้อ ๑๒ ในการพิจารณาคดี ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว รวมทั้งวางระเบียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

ข้อ ๑๓ การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในที่ทำการคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ หรือบริเวณที่ทำการคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ หรือเข้าฟังการได้ส่วนของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ตลอดจนมารยาทของบุคคลเช่นนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๑๔ คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าป่วยการค่าพาหนะเดินทาง ค่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่บุคคลใดที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญเรียกมาให้ถ้อยคำ หรือเบิกความ หรือให้ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญได้

ข้อ ๑๕ แบบพิมพ์ที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ใช้เพื่อการใด มีรูปแบบ ขนาดและข้อความอย่างไร และตราประทับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามท้ายข้อกำหนดนี้

หมวด ๒

องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาและวิธีพิจารณา

ข้อ ๑๖ องค์คณะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการพิจารณาพิพากษา ต้องประกอบด้วย
ตุลาการรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ได้ร่วมในการพิจารณาคดี ย่อมไม่มีอำนาจในการทำคำวินิจฉัย

ข้อ ๑๗ ให้ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าสามคน
เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดี ในกรณีที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อยู่หรือไม่สามารถ
ปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้แต่งตั้ง

ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน มีอำนาจพิจารณารับ
คำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามข้อ ๑๔ และออกคำสั่งใด ๆ ที่มีได้เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดี คำสั่งของ
ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีให้ถือเสียงข้างมาก

ข้อ ๑๘ กรณีมีคำร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเรื่องใด ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญ
ประจำคดีตามข้อ ๑๗ ตรวจสอบและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายในสิบวันนับแต่วันได้รับ
คำร้อง

กรณีตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีมีความเห็นควรสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย
ให้เสนอคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาภายในเจ็ดวันนับแต่วันมีความเห็น หากคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญเห็นพ้องด้วยให้จัดทำเป็นคำสั่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของตุลาการรัฐธรรมนูญประจำ
คดีตามวรรคสอง ให้ดำเนินการตามความเห็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๑๙ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีอาจมีคำสั่งให้คู่กรณี
ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและ
เงื่อนไขที่เห็นสมควร

ข้อ ๒๐ เมื่อตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ส่งสำเนา
คำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้องไปปรับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาตามที่กำหนด

เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องและยื่นคำชี้แจงแล้ว หรือผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงภายใน
สิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง หรือ ไม่มารับสำเนาคำร้องภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง
ให้ดำเนินการพิจารณาต่อไป

๗๘ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๒๑ คู่กรณีจะขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องก็ได้ แต่ต้องเป็นสาระสำคัญอันควรแก่การแก้ไขเพิ่มเติมและเกี่ยวข้องกับเรื่องเดิมโดยให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คำขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องตามวรรคหนึ่ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะอนุญาตหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๒๒ การส่งคำร้อง ประกาศ หรือเอกสารอื่นใด ให้ส่งแก่คู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้อง ณ ภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ปกติ หรือสถานที่ติดต่อแห่งใดแห่งหนึ่งตามที่คู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องได้แจ้งไว้

ในกรณีไม่อาจดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ตุลาการรัฐธรรมนูญประจำคดีมีอำนาจสั่งให้นำเอกสารดังกล่าว ปิดไว้ ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือสถานที่ตามวรรคหนึ่ง หรือให้ประกาศโดยวิธีอื่นใดตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร และการปิดหรือการประกาศดังกล่าวให้ถือว่าได้มีการส่งเอกสารโดยชอบแล้ว

ข้อ ๒๓ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในการพิจารณาวินิจฉัยคดี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะสั่งยื่นหรือขยายเวลาออกไปก็ได้

ข้อ ๒๔ การไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้กระทำได้โดยเปิดเผย

เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นเป็นการสมควร เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้

ให้ปิดประกาศวันเวลาไต่สวนทุกครั้งไว้ ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สำหรับประกาศกำหนดวันนัดพิจารณาครั้งแรกให้ส่งสำเนาประกาศไปยังคู่กรณีไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัด

ข้อ ๒๕ คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคลและหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานนั้น ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในเวลาทำการ ได้ตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนด

การอ้างพยานตามวรรคหนึ่ง ให้คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยาน และวิธีการได้มาซึ่งพยานดังกล่าว

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนทำการไต่สวนก็ได้ และให้แจ้งคู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน

ในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญบันทึกรายงานการพิจารณาคดีรวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่คู่กรณีขอให้มีการไต่สวนหรือที่คู่กรณีไม่ได้แจ้งพยานหลักฐานใด ๆ ไว้

ข้อ ๒๖ ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะงดการไต่สวนก็ได้

ข้อ ๒๗ การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดและกระทำเท่าที่จำเป็น

การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญสอบถามพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเอง ก่อนทำการไต่สวนให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญแจ้งให้พยานทราบถึงประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิงวอนด้วยตนเองหรือตอบคำถามของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ก็ได้ โดยให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามก่อน

ข้อ ๒๘ พยานที่มาเบิกความต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจอนุญาตให้รับฟังคำเบิกความของพยานที่อยู่นอกที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้ โดยให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีระบบดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในกรณีทั้งหมด

การเบิกความของพยานตามวรรคสอง ให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๒๙ ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร หรือในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอและคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอนุญาต คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญคนใดเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแทนการมาเบิกความได้

ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญส่งสำเนานบันทึกถ้อยคำตามวรรคหนึ่งให้คู่กรณีทราบและหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคิดใจซักค้านก็ให้ทำคำคัดค้านเป็นหนังสือหรือร้องขอให้นำพยานผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความก็ได้

๘๐ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญอาจให้พยานผู้ให้ถ้อยคำ หรือให้ผู้กรณมีฝ่ายที่ร้องขอนำพยานผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความเพื่อตอบคำถาม ถ้าพยานผู้ให้ถ้อยคำไม่มาเบิกความ ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี

ข้อ ๓๐ ระหว่างการไต่สวนของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญบันทึกรายงานการพิจารณาตีความไว้ในสำนวนและจัดให้ผู้กรณมีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

การบันทึกถ้อยคำเบิกความของพยานในการไต่สวน ให้บันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและเครื่องมือบันทึกภาพและเสียง หรือวิธีการอื่นตามที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญกำหนด

ข้อ ๓๑ การแถลงการณ์ปัดคดีของผู้กรณ จะกระทำเป็นหนังสือหรือแถลงด้วยวาจาก็ได้ตามที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร

การแถลงการณ์ปัดคดีด้วยวาจา ให้ผู้ร้องเป็นผู้แถลงก่อนและให้ผู้ถูกร้องแถลงในลำดับถัดไป

การแถลงการณ์ปัดคดีด้วยวาจาของแต่ละฝ่าย คณะกรรมการรัฐธรรมนูญจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้แถลงในระหว่างการแถลง หรือภายหลังการแถลงก็ได้

การแถลงการณ์ปัดคดีด้วยวาจาตามวรรคสองและวรรคสาม ให้นำความในข้อ ๓๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๓๒ ในการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย ผู้กรณมี พยาน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ขึ้นงจะให้ข้อเท็จจริงหรือความเห็นแล้วแต่กรณมีเป็นหนังสือก็ได้ โดยต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๓๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

ในการปฏิบัติกรณตามข้อกำหนดนี้ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ข้อ ๓๔ คณะกรรมการรัฐธรรมนูญอาจสั่งงดการสืบพยานหลักฐานใด ๆ ที่เห็นว่าไม่เกี่ยวข้องหรือเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร

ข้อ ๓๕ ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร หรือโดยคำร้องของคู่กรณี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจสั่งให้มีการนำสืบพยานหลักฐาน ตรวจสอบบันทึก เอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ไม่ว่าจะกระทำในเวลาใด ภายในหรือภายนอกที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ได้

ข้อ ๓๖ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ว่า พยานหลักฐานใด ๆ ที่ได้มา หรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีนำมาสืบนั้น จะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่

ข้อ ๓๗ การพิจารณาภาคีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้กระทำด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องจนกว่าจะเสร็จ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย เหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ หรือเหตุอื่นตามที่เห็นสมควร และจะสั่งเลื่อนการพิจารณาภาคีออกไปก็ได้

ข้อ ๓๘ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้บันทึกรายงานการพิจารณาภาคี

ข้อ ๓๙ ให้ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำสั่ง ประกาศ ระเบียบ หรือหนังสืออื่นใดของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๔๐ การพิจารณาพิพากษาของตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้วินิจฉัยทุกประเด็นที่ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนด จะคัดออกเสียงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งมิได้

ข้อ ๔๑ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วเที่ยงธรรม เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นสมควร ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดต่อข้อกำหนดนี้

หมวด ๓

การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

ข้อ ๔๒ การพิจารณาพิพากษาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ทำเป็นคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหาสรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

ข้อ ๔๓ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดี ส่วนคนเป็นหนังสือ พร้อมแถลงด้วยวาจาก่อนการลงมติ เมื่อการลงมติเสร็จสิ้น ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะจัดทำคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

๘๒ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

การทำคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง องค์คณะอาจมอบหมายให้ตุลาการรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัยตามมติของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ได้

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอ่านให้ผู้กรณีฟัง ถ้าผู้กรณีฝ่ายใดทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญบันทึกไว้และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตัวของตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์คณะทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ ๔๔ คำสั่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามข้อ ๑๗ วรรคสอง ต้องประกอบด้วยความเป็นมาโดยย่อของคำร้อง ความเห็นประกอบ และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การทำคำสั่งนั้นให้นำความในข้อ ๔๓ วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม เมื่อจัดทำคำสั่งเสร็จให้แจ้งผู้ร้องทราบ พร้อมปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

หมวด ๔

บทสุดท้าย

ข้อ ๔๕ บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ซึ่งโอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๕ วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญดำเนินการต่อไป

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอื่นอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการบรรณพิจารณาตามข้อกำหนดนี้ต่อไป เว้นแต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเห็นสมควรกำหนดเป็นอย่างอื่น

ประกาศ ณ วันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕

(นายปัญญา ถนอมรอด)

ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๑๑๔ ก วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๕)

แบบพิมพ์ของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๑ แบบพิมพ์ของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีดังนี้

- (๑) คำร้องให้พิจารณาวินิจฉัย
- (๒) คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา
- (๓) คำร้อง
- (๔) คำชี้แจง
- (๕) บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็น
- (๖) คำคัดค้าน
- (๗) คำแถลงการณ์ปิดคดี
- (๘) หนังสือให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา
- (๙) หนังสือแจ้งผู้ถูกร้องให้ไปรับสำเนาคำร้อง
- (๑๐) หนังสือแจ้งคู่กรณี
- (๑๑) หนังสือเรียกเอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล
- (๑๒) ประกาศคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ
- (๑๓) บันทึกคำเบิกความพยาน
- (๑๔) รายงานการพิจารณาคดี

แบบพิมพ์ตามท้ายข้อกำหนดนี้ ให้ใช้กระดาษพิมพ์ขนาด เอ ๔

ข้อ ๒ ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นที่ประสงค์จะยื่นเอกสารต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ให้จัดทำตามแบบพิมพ์ตามข้อ ๑ (๑) ถึง ข้อ ๑ (๗) แล้วแต่กรณี ผู้ยื่นสามารถจัดทำแบบพิมพ์ขึ้นเองได้โดยจัดทำต้นฉบับพร้อมสำเนารวมจำนวนสิบห้าชุด

ข้อ ๓ แบบพิมพ์ตามข้อ ๑ (๘) ถึง ข้อ ๑ (๑๔) เป็นแบบพิมพ์สำหรับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญใช้

๘๔ • ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๑)
คำร้องให้พิจารณาวินิจฉัย

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ข้าพเจ้า.....ผู้ร้อง

สัญชาติ.....ตำแหน่งหรืออาชีพ.....

เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ต.รอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

โดยมีข้อเท็จจริงและคำขอให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ดังต่อไปนี้

ข้อเท็จจริง

ข้อ ๑.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๘๖ • ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๒)

คำชี้แจงแก่ชื่อกล่าวหา

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง { .....ผู้ร้อง
.....ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ข้าพเจ้า.....ผู้ถูกร้อง

สัญชาติ.....ตำแหน่งหรืออาชีพ.....

เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ครอบครัว/ชอบ.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

ข้าพเจ้าได้ทราบคำร้องให้พิจารณาวินิจฉัยของผู้ร้องโดยตลอดแล้ว ขอชี้แจงต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา มีข้อความตามที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๘๘ • ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๓)
คำร้อง

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง { .....ผู้ร้อง
.....ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ข้าพเจ้า.....
สัญชาติ.....ตำแหน่งหรืออาชีพ.....
เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....
ต.รอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

เกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา เป็น.....
ขอขึ้นคำร้องมีข้อความตามที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(๔)
คำชี้แจง

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง { .....ผู้ร้อง
.....ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ข้าพเจ้า.....

สัญชาติ.....ตำแหน่งหรืออาชีพ.....

เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ครอบครัว.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

เกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา เป็น.....

ขอขึ้นคำชี้แจงมีข้อความตามที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๙๒ • ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๕)

บันทึกข้อคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็น

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง { .....ผู้ร้อง
.....ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

๑. ข้าพเจ้าชื่อ.....นามสกุล.....

๒. เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....ปี

๓. ตำแหน่งหรืออาชีพ.....
สถานที่ติดต่อ.....

๔. อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....
ตรอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

เกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา เป็น.....

ข้าพเจ้าขอให้ถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นตามที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญกำหนด
ดังนี้

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๕๕ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๖)
คำคัดค้าน

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

- ๑. ข้าพเจ้าชื่อ.....นามสกุล.....
  - ๒. เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....ปี
  - ๓. ตำแหน่งหรืออาชีพ.....
สถานที่ติดต่อ.....
  - ๔. อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....
ตรอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....
- เกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา เป็น.....

ข้าพเจ้าขอคัดค้านบันทึกถ้อยคำขึ้นชั้นข้อเท็จจริงหรือความเห็นของ.....พยาน
ผู้ให้ถ้อยคำ ฉบับวันที่.....ไว้ดังนี้

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(๘)

หนังสือให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ถึง.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตรอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

ด้วยผู้ร้องได้ยื่นคำร้องให้พิจารณาวินิจฉัยกรณีของผู้ถูกร้องต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ มีข้อความตามสำเนาคำร้องขอให้พิจารณาวินิจฉัยซึ่งได้ส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้แล้ว

จึงให้ท่านทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาขึ้นต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ภายใน..... นับแต่วันได้รับหนังสือนี้

(.....)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

โทร.....

โทรสาร.....

(๘)

หนังสือแจ้งผู้ร้องให้ไปรับสำเนาคำร้อง

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ถึง.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ต.รอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

ด้วยผู้ร้องได้ยื่นคำร้องให้พิจารณาวินิจฉัยกรณีของผู้ถูกร้องต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ มีคำขอ

โดยขอ.....

จึงให้ท่านไปรับสำเนาคำร้องเพื่อทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ณ ที่ทำการคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ในวัน เวลาทำการ ภายใน.....นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้งนี้

(.....)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

โทร.....

โทรสาร.....

๑๐๐ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๑๐)
หนังสือแจ้งผู้กรณ

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ถึง.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ต.รอก/ชอย.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

ตามที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องให้พิจารณาวินิจฉัยกรณีของผู้ถูกร้องต่อคณะกรรมการรัฐธรรมนูญความ
ละเอียดตามแจ้งแล้วนั้น

จึงแจ้งมายังท่านเพื่อทราบ

(.....)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

โทร.....

โทรสาร.....

(๑๑)

หนังสือเรียกเอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ระหว่าง { ..... ผู้ร้อง
..... ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ถึง.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนน.....
ต.รอก/ซอย..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....

เพราะฉะนั้นเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาจึงให้.....

ต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายใน..... ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๕

(.....)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

โทร.....

โทรสาร.....

๑๐๒ • ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๑๒)

ประกาศคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

เรื่องพิจารณาที่...../.....

ประกาศคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง

ประกาศ ณ วันที่ ..... พ.ศ. ....

(.....)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

(๑๓)

บันทึกคำเบิกความพยาน

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ระหว่าง { ..... ผู้ร้อง
..... ผู้ถูกร้อง

เรื่อง.....

ข้าพเจ้าได้ปฏิญาณตนแล้ว

๑. ข้าพเจ้าชื่อ.....นามสกุล.....

๒. เกิดวันที่.....เดือน..... พ.ศ..... อายุ.....ปี

๓. ตำแหน่งหรืออาชีพ.....
สถานที่ติดต่อ.....

๔. อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนน.....

ตรอก/ซอย..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....

เกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา เป็น.....

ข้าพเจ้าขอเบิกความเป็นพยานตามที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญดำเนินการบันทึกด้วย
เครื่องบันทึกเสียงและเครื่องบันทึกภาพและเสียง หรือ.....ไว้แล้ว ถูกต้องเป็นความจริง/อ่านแล้ว

..... ตุลาการรัฐธรรมนูญ

..... พยาน

๑๐๔ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

(๑๔)

รายงานการพิจารณาคดี

เรื่องพิจารณาที่...../.....

คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่าง {

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง

( )

- ๒ -

เรื่องพิจารณาที่ ..... : .....

วันที่.....

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

ระเบียบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยการรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
และการเข้าฟังการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๕๔๘

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๓ แห่งข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะ
ในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงกำหนด
ระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและ
ความเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและการเข้าฟังการไต่สวนของ
คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๘”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“สื่อมวลชน” หมายความว่า เจ้าของ หรือบรรณาธิการ หรือผู้แทนของหนังสือพิมพ์ สถานี
วิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์แล้วแต่กรณี

หมวด ๑

การเข้ามาในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๔ บุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
หรือห้องพิจารณา ต้องแต่งกายให้สุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย ห้ามส่งเสียงดัง หรือกระทำการอื่นใด
อันก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณา

ข้อ ๕ บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ตุลาการรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
เมื่อมาติดต่อราชการและหมดภารกิจที่ต้องปฏิบัติแล้ว ให้ออกไปจากที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญ

ข้อ ๖ ห้ามนำอาวุธทุกชนิดเข้ามาในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ถ้ามีอาวุธติดตัวมาจะต้องเก็บหรือฝากไว้ที่อื่นเสียก่อนที่จะเข้ามาในที่ทำการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เว้นแต่เจ้าพนักงานตำรวจที่ได้รับอนุญาตจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๗ ห้องพิจารณาคณะตุลาการรัฐธรรมนูญย่อมเป็นที่เคารพ ผู้เข้าไปต้องประพฤติตนให้เรียบร้อยและมีสัมมาคารวะและอยู่ในบริเวณที่จัดไว้

หมวด ๒

การเข้าฟังการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๘ ผู้ที่ประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนมาแลกบัตรเข้าฟังการไต่สวน และให้ระบุชื่อ ชื่อสกุล หรือมลายมือชื่อในสมุดที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจัดไว้

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจพิจารณาและออกบัตรอนุญาตให้ตามที่เห็นสมควรและบัตรอนุญาตนี้ ให้ใช้ได้เฉพาะวันที่มีการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๙ ผู้แทนสื่อมวลชนใดประสงค์จะเข้าฟังการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ทำเป็นหนังสือโดยระบุเลขเรื่องพิจารณา ชื่อเรื่องพิจารณา ระยะเวลาที่นัดพิจารณา และระบุชื่อ ชื่อสกุล ของผู้แทนที่จะเข้าฟังการไต่สวนนั้น

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้แทนดังกล่าวรับบัตรอนุญาตเข้าฟังการไต่สวนของสื่อมวลชนโดยเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณาออกบัตรอนุญาต และลงลายมือชื่อในสมุดที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจัดไว้

ข้อ ๑๐ ในกรณีที่สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานใด หรือคณะบุคคลใด ขอเข้าฟังการไต่สวนพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษานั้น ให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจพิจารณาและอนุญาตตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๑๑ ห้ามมิให้ผู้เข้าฟังการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแสดงกิริยาไม่เรียบร้อยหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการไต่สวนของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยเคร่งครัดด้วย

๑๐๘ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๑๒ บัตรอนุญาตตามข้อ ๘ ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ เลขานุการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ได้รับมอบหมายจะส่งถอนเสียเมื่อใดก็ได้

ข้อ ๑๓ ห้ามมิให้นำสัตว์ เครื่องมือสื่อสาร วัตถุ หรือสิ่งของที่น่าจะเป็นอันตราย หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในห้องพิจารณา

ข้อ ๑๔ การถ่ายภาพ การถ่ายทำภาพยนตร์ การบันทึกภาพหรือเสียง หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในการพิจารณาคดีของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ แต่ต้องระมัดระวังมิให้เป็นที่เสื่อมเสีย หรือกระทบกระเทือนต่อการพิจารณาคดีหรือต่อผู้กรณีหรือบุคคลใด

ข้อ ๑๕ การถ่ายภาพ การถ่ายทำภาพยนตร์ การบันทึกภาพหรือเสียง หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณที่ทำการคณะกรรมการรัฐธรรมนูญและในห้องพิจารณาก่อนหรือหลังการไต่สวนและการพิจารณาพิพากษา ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากเลขานุการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแล้ว

ประกาศ ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕

(ลงชื่อ)

(นายปัญญา ถนอมรอด)

ประธานคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. ๒๕๕๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒

เป็นปีที่ ๕๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า “พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๒”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้มีสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๔ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) รับผิดชอบงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ
- (๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูล คำสั่ง และคำวินิจฉัยต่างๆ เกี่ยวกับงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๓) สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยและเผยแพร่กิจการของศาลรัฐธรรมนูญ

(๔) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมอบหมาย

มาตรา ๕ ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ บุคคลซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖ ให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกกระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่นของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและขอบเขตหน้าที่ของส่วนราชการดังกล่าว

(๒) การกำหนดคุณสมบัติ การคัดเลือก การบรรจุ การแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ การย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การออกจากราชการ การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน วินัย การสอบสวน และการลงโทษทางวินัย การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์การลงโทษสำหรับข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๓) การรักษาราชการแทนและการปฏิบัติราชการแทนในตำแหน่งของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๔) การกำหนดเครื่องแบบและการแต่งกายของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๕) การจ้างและการแต่งตั้งบุคคลเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งอัตราค่าตอบแทนการจ้างด้วย

(๖) การแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อดำเนินกิจการใด ๆ ตามแต่จะมอบหมาย

(๗) การบริหารจัดการงบประมาณและการพัสดุของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๘) การจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นแก่ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๙) การรักษาทะเบียนประวัติและควบคุมการเกษียณอายุของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๑๐) การกำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการจ้างลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรวมทั้งการกำหนดเครื่องแบบและการแต่งกาย และการจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นของลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๑๑) การกำหนดกิจการอื่นที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ระเบียบหรือประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ลงนามและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๗ การกำหนดตำแหน่งและการให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ คำว่า “ก.พ.” ให้หมายถึงคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และคำว่า “ส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและมีหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี” ให้หมายถึงสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๘ อัตราเงินเดือน อัตราเงินประจำตำแหน่งและการให้ได้รับเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้นำกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การจ่ายเงินเดือนประจำตำแหน่งให้แก่ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๙ ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งรับผิดชอบการปฏิบัติงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยจะให้มีรองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้

ในกิจการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้แทนของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเพื่อการนี้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะมอบอำนาจให้บุคคลใดปฏิบัติราชการเฉพาะอย่างแทนก็ได้ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๐ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๑) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและรองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ

(๒) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นนอกจาก (๑) ให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

มาตรา ๑๑ การโอนข้าราชการตามกฎหมายอื่นมาบรรจุเป็นข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอาจกระทำได้ถ้าเจ้าตัวสมัครใจโดยผู้มีอำนาจสั่งบรรจุทำความเข้าใจกับเจ้าสังกัดและเสนอคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาอนุมัติ ทั้งนี้ จะแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับใดและได้รับเงินเดือนเท่าใดให้คณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณากำหนด แต่เงินเดือนที่จะให้ได้รับจะต้องไม่สูงกว่าข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ที่มีคุณวุฒิ ความสามารถ และความชำนาญงานในระดับเดียวกัน

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้ที่โอนมาตามวรรคหนึ่งในขณะที่เป็นข้าราชการนั้นเป็นเวลาราชการของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

การโอนข้าราชการการเมืองและข้าราชการที่อยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการมาเป็นข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัตินี้จะกระทำมิได้

มาตรา ๑๒ ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือน

มาตรา ๑๓ ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเสนองบประมาณรายจ่ายตามมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญไว้ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี ในการนี้คณะรัฐมนตรีอาจความเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรายงานการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมด้วยก็ได้ และในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา อาจขอให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเข้าชี้แจงเพื่อประกอบการพิจารณาได้

มาตรา ๑๔ เมื่อสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินได้ทำการตรวจสอบรับรองบัญชีและการเงินทุกประเภทของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแล้วให้เสนอผลการสอบบัญชีต่อสภาผู้แทนราษฎร

๑๑๔ ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีโดยไม่ชักช้า

มาตรา ๑๕ ในวาระเริ่มแรกก่อนที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะได้รับงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจัดทำแผนงานในการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ และแผนงานการจัดตั้งและการบริหารงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อขอรับเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการบริหารงานตามแผนงานดังกล่าว

ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาจัดสรรเงินงบประมาณรายจ่ายเป็นเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามแผนงานที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสนอตามความจำเป็น

มาตรา ๑๖ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน่วยธุรการ คือ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินกิจการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ตราประทับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ลักษณะของตราประทับ

เป็นดวงตรารูปกลมมีขอบสองชั้น

องค์ประกอบของตราประทับ

วงกลมชั้นใน ตรงกลางมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยประดิษฐานอยู่บนพานสองชั้น เบื้องบนมีพระดุลพาห์ (ซึ่งหมายถึงความสุจริต ยุติธรรม และความเฉลียวฉลาด หลักแหลมในการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบ) สถิตอยู่ เบื้องล่างมีช่อชัยพฤกษ์ (ซึ่งหมายถึงการบรรลุผลสำเร็จอันประกอบด้วยเกียรติศักดิ์) รองรับ และมีลายกนกก้านชดประกอบอยู่สองข้าง

วงกลมชั้นนอก ใต้ช่อชัยพฤกษ์ของวงกลมชั้นใน เป็นอักษรข้อความว่า "คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ" และคั่นด้วยดอกประจ้ายามหัวท้าย

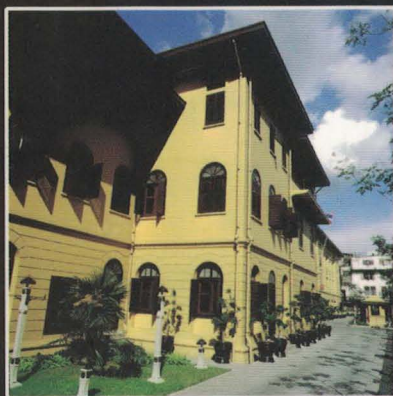
๑๒

สีแดงชาด ใช้เป็นสีพื้น หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สีทอง ใช้เป็นสีสำหรับองค์ประกอบของตราประทับ หมายถึง ความรุ่งเรือง มีศักดิ์ศรี สง่างามสูงส่ง (ไม่จำกัดขนาด)

ห้องสมุดศาลรัฐธรรมนูญ

0005047

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์
๓๒๖ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
www.concourt.or.th
Tel. ๐ ๒๖๒๓ ๙๖๐๐ - ๓๕